

УДК 65. 338.58.732.4

О. В. Пікуліна,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та психології,
Український державний університет науки і технологій
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4803-427X>
Т. Ю. Чаркіна,
д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та менеджменту,
Український державний університет науки і технологій
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6202-0910>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.22.87

СПЕЦИФІКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

O. Pikulina,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance,
Accounting and Psychology, Ukrainian State University of Science and Technology
T. Charkina,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Economics
and Management, Ukrainian State University of Science and Technology

SPECIFICS OF ENSURING ECONOMIC SECURITY UNDER MARTIAL LAW

У статті авторами досліджено вплив воєнного стану на економічну безпеку як держави, так і підприємств. Констатовано, що воєнний стан радикально змінює як характер економічних загроз і традиційні підходи, які діють у мирний час, вони зараз виявляються неефективними та є потреба у формуванні нових підходів з урахуванням змін та розробці інструментарію для ефективного забезпечення економічної безпеки підприємств. Сформовано та обгрунтовано складові елементи економічної безпеки. Авторами запропонована модель взаємозв'язку економічної безпеки держави та економічної безпеки підприємства, яка показує, що безпека кожної економічної одиниці є складовою, з якої будується економічна безпека всієї країни.

Практична значимість полягає у використанні даної моделі, що дасть можливість урахувати всі ризики, пов'язані з впливом воєнного стану на економічну безпеку як держави, так і підприємств та розробити заходи для виходу з кризового стану.

In the article, the authors studied the impact of martial law on the economic security of both the state and enterprises. It was found that martial law radically changes the nature of economic threats and traditional approaches that operate in peacetime, they are now ineffective and there is a need to form new approaches taking into account the changes and develop tools to effectively ensure the economic security of enterprises. A thorough analysis of the definition of economic security was conducted and their own vision of its content was formed. The authors emphasize that the content of key elements of economic security (cyberattacks on the financial system, capital outflow) needs to be clarified, new specific threats of wartime need to be identified, and flexible and operational management mechanisms aimed at preserving the economic situation of the country and enterprises

need to be developed. The constituent elements of economic security have been formed and substantiated. A direct relationship between the economic security of the state and the economic security of the enterprise has been revealed, where the latter is one of the key elements in ensuring the former. The authors proposed a model of the relationship between the economic security of the state and the economic security of the enterprise, which shows that the security of each economic unit is a component from which the economic security of the entire country is built. It is noted that the mechanism for ensuring the economic security of the enterprise is a set of information, technical and technological, personnel and intellectual, financial, organizational and managerial, force, environmental and political and legal security. The main threats to the elements of the economic security of the enterprise during the war are formed and it is noted that the state of war significantly affects the mechanism for ensuring the economic security of the enterprise as a whole and each of its elements separately.

The practical significance lies in the use of this model, which will make it possible to take into account all the risks associated with the impact of martial law on the economic security of both the state and enterprises and to develop measures to overcome the crisis.

Ключові слова: економічна безпека, підприємство, військовий стан, механізм забезпечення економічної безпеки підприємства, системні ризики, фінансова система, стан захищеності.

Key words: economic security, enterprise, martial law, mechanism for ensuring the economic security of an enterprise, systemic risks, financial system, state of security.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Проблема полягає у недостатній розробленості теоретико-методологічного підґрунтя та практичного інструментарію для ефективного забезпечення економічної безпеки, як держави, так і підприємств в умовах воєнного стану, що створює системні ризики для національної та підприємницької стійкості та подальшого відновлення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

В наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців розкривається багато питань, присвячених економічній безпеці, як держави, так і підприємств. Зокрема, дослідженню значення та сутності поняття економічної безпеки держави, а також її елементів, присвячені публікації Черевко І., Фляк Ю. [1], Лопатка К. А., Шаранова Ю. Г. [3], Заїка О. О. [6], Подрез-Ряполова І. В. [7], Кишакевич Б. Ю., Лепак Т. А. [8], Новик І. І. [10], Линдюк С. [13], Тітенко З. М. [14]. Дослідженню питань економічної безпеки підприємства присвятили свої праці такі науковці, як Зайченко К. С., Діма Н. І. [16], Панченко В. А. [17], Ареф'єва О. В., Ковальчук А. М. [18]. Інші науковці [5] зосереджують увагу на об'єктах, суб'єктах

та загрозах економічній безпеці. Однак лишається ряд невирішених питань, які стосуються безпосереднього впливу військового стану на елементи економічної безпеки підприємства.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є наукове обґрунтування специфіки забезпечення економічної безпеки в умовах воєнного стану та розробці інструментарію для ефективного забезпечення економічної безпеки підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Воєнний стан радикально змінює як характер економічних загроз, так і можливості держави та підприємств щодо їх нейтралізації. Традиційні підходи та індикатори економічної безпеки, розроблені для мирного часу або звичайних кризових ситуацій, виявляються неефективними перед такими проблемами, як:

- масштабне руйнування виробничого потенціалу та критичної інфраструктури;
- різке зростання бюджетного дефіциту та зовнішнього боргу;
- дестабілізація фінансової, продовольчої та енергетичної безпеки;

Таблиця 1. Понятійний апарат економічної безпеки

Автор	Визначення
Черевко І., Фляк Ю. [1, с. 6]	сукупність умов, що гарантують суверенітет національної економіки, її стабільне функціонування в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів, а також постійну здатність до оновлення та адаптації, спрямовану на вичерпне задоволення всіх суспільних запитів
Смирна К. В. [2, с. 232]	спроможність національної економіки зберігати адаптивність та захищеність від загроз, демонструвати високу конкурентоспроможність у глобальному середовищі й забезпечувати сталий розвиток — це основоположні показники якості економічного потенціалу та ефективності державної стратегії в економічній сфері.
Гончарова В. О. [3, с. 10]	такий стан, коли національна економіка зберігає свою незламність та функціональність навіть під впливом деструктивних внутрішніх і зовнішніх процесів.
Лопатка К. А., Шаранова Ю. Г. [3, с. 13]	стан економічної системи, який достатньою мірою забезпечує соціальні, політичні та оборонні потреби країни і, завдяки системі спеціальних заходів, ефективно захищає економічні інтереси держави від будь-якого внутрішнього чи зовнішнього тиску.
Жаліла Я. [4, с. 6]	складна багатофакторна категорія, що характеризує здатність національної економіки до безперервного самовідтворення з метою задоволення потреб країни та громадян, а також успішного опору чинникам, які загрожують нормальному та сталому розвитку, забезпечуючи при цьому її конкурентні позиції на світовій арені.
Стаховяк З. [4, с. 7]	стан розвитку національної економічної системи, за якого її функціонування є високоефективним внаслідок грамотної реалізації внутрішнього потенціалу та здатності успішно нейтралізувати зовнішній тиск, що може дестабілізувати її розвиток.

— критична потреба у військово-економічній мобілізації та швидкій перебудові економіки.

Сучасна наукова думка потребує уточнити зміст ключових елементів економічної безпеки, ідентифікувати нові специфічні загрози воєнного часу (наприклад, кібератаки на фінансову систему, відтік капіталу), а також розробити гнучкі та оперативні механізми управління, спрямовані на збереження економічного становища країни, а значить і підприємств, та забезпечення стійкості до військово-політичних шоків.

Економічну безпеку в загальному сенсі можна описати як ніщо інше, ніж стан захищеності економічної складової від негативних факторів зовнішнього та внутрішнього впливу.

Різні науковці в своїх працях трактують дане поняття в більшій мірі ідентично, однак є й певні відмінності, неоднозначність яких полягає у трактуванні економіч-

ної безпеки, як стану розвитку, стану захищеності, багатофакторної категорії чи сукупності умов (табл. 1).

Ми схильні вважати, що безпека — це все ж таки стан захищеності, який складається з певних елементів, залежно від її направленості (національна, економічна, фінансова, енергетична тощо).

Аналізуючи наукові доробки різних науковців, можна виділити наступні найбільш поширені складові економічної безпеки (рис. 1).

Зовнішньоекономічна безпека полягає у реалізації стратегій та заходів, необхідних для захисту економічних інтересів країни від зовнішніх впливів та в процесі її взаємодії з іншими державами і міжнародними організаціями [6].

Інвестиційно-інноваційна безпека — це стан економічного середовища, який стимулює вітчизняні та іноземні інвестиції в розширення виробництва, сприяючи розвитку високотехнологічних галузей та інтеграції науки і вироб-

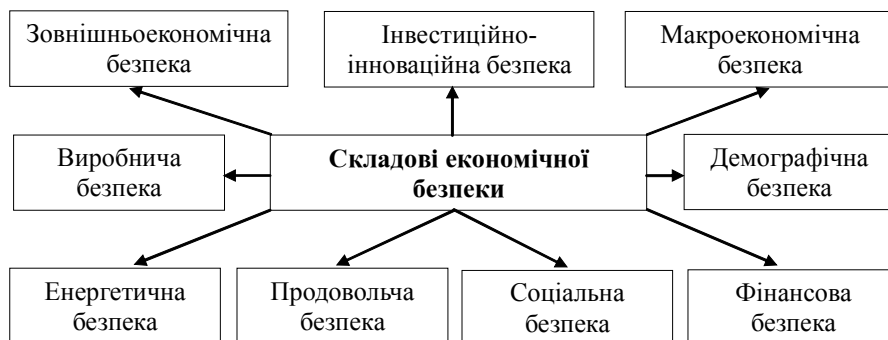

Рис. 1. Складові елементи економічної безпеки

Джерело: складено автором на основі [5].

Рис. 2. Модель взаємозв'язку економічної безпеки держави та економічної безпеки підприємства

Джерело: розробка автора.

ництва. Кінцевою метою є зростання ефективності, поглиблення спеціалізації та створення національною економікою продукції з високою доданою вартістю [7].

Макроекономічна безпека являє собою стан економіки, що характеризується збалансованістю ключових відтворювальних пропорцій, які виражаються через такі макропоказники, як: інфляція, ВВП, державний борг, обмінний курс, рівень безробіття та платіжний баланс. Основна мета цієї безпеки — збереження макроекономічної рівноваги та запобігання кризам у національному масштаб [8].

Виробнича безпека — це стан виробничої бази країни, що дозволяє не лише ефективно експлуатувати наявні потужності, а й інтенсивно їх оновлювати та розширювати. Ключовим елементом є стимулювання інновацій у виробництві, що прямо веде до посилення конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку [9].

Демографічна безпека — це гармонійна демографічна ситуація, за якої кількісні та якісні характеристики населення відповідають потребам національного роз-

витку та безпеки. Вона є ключовим фактором для посилення загальної та економічної безпеки держави, що, своєю чергою, підтримує стабільний демографічний розвиток [10].

Енергетична безпека — це гарантована наявність, доступність і можливість стабільного постачання палива та енергії необхідної якості, як у повсякденних умовах, так і під час надзвичайних ситуацій. По суті, це захист держави, її громадян та економіки від дефіциту енергетичних ресурсів [11].

Продовольча безпека — гарантована державою здатність задовольняти потреби населення в харчуванні на рівні, не нижчому за медичні норми. Ця здатність має бути забезпечена достатніми ресурсами та потенціалом внутрішнього виробництва, незалежно від внутрішніх чи зовнішніх загроз. Зрештою, продовольча безпека сприяє сприятливій демографічній динаміці, збереженню генофонду, сталому розвитку, інтеграції у світову економіку, а також забезпеченню суверенітету та незалежності країни. [12].

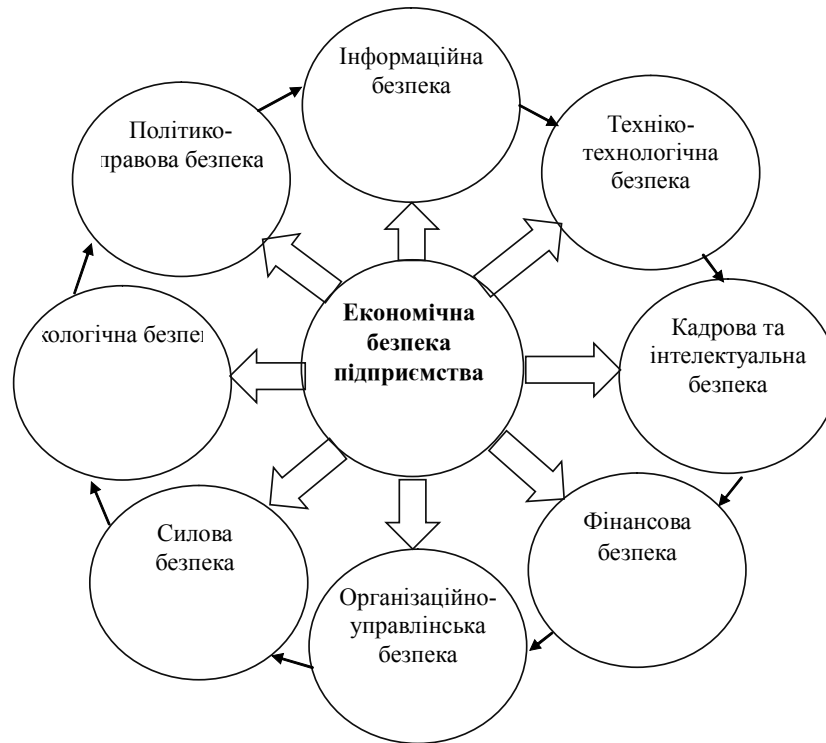

Рис. 3. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства

Джерело: складено на основі [16] з доробкою автора.

Соціальна безпека — це захищеність соціальних інтересів громадян, суб'єктів господарювання, суспільства та держави. Вона забезпечується спроможністю системи

враховувати вплив різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників, а також нейтралізувати загрози соціальної напруженості та дестабілізації суспільства [13, с. 102].

Таблиця 2. Елементи механізму забезпечення економічної безпеки підприємства

Елемент	Визначення
Інформаційна безпека	стан захищеності інформаційного середовища підприємства, який забезпечує збереження конфіденційності, цілісності та доступності його інформаційних ресурсів та інфраструктури (технічних засобів, програмного забезпечення, мереж). Іншими словами, це комплекс організаційних, технічних та правових заходів, спрямованих на захист інформації та інформаційних систем від несанкціонованого доступу, використання, розкриття, порушення, модифікації або знищення, незалежно від того, чи загрози походять зсередини (працівники) чи ззовні (хакери, конкуренти).
Техніко-технологічна безпека	стан виробничої системи та технологічних процесів, що забезпечує їхню стійкість, ефективність та безперервність функціонування, мінімізуючи ризики технологічних збоїв, аварій, екологічних катастроф, а також гарантуючи конкурентоспроможність продукції завдяки технологічній відповідності світовим стандартам. По суті, це здатність підприємства захистити свій виробничий процес від будь-яких загроз, що можуть порушити випуск продукції чи надання послуг.
Кадрова та інтелектуальна безпека	процес запобігання негативним впливам на економічну безпеку підприємства за рахунок ризиків і загроз, пов'язаних із персоналом та трудовими відносинами в цілому. Вона являє собою такий стан кадрового ресурсу підприємства, за якого забезпечується захищеність від внутрішніх і зовнішніх загроз, а також ефективне функціонування підприємства завдяки надійному, кваліфікованому та лояльному персоналу.
Фінансова безпека	такий стан фінансових ресурсів підприємства, грошових потоків та фінансових відносин, який забезпечує стійкість, стабільність і незалежність його функціонування, дає можливість реалізовувати стратегічні цілі та ефективно протистояти внутрішнім і зовнішнім фінансовим загрозам. Іншими словами, це здатність підприємства залишатися платоспроможним, прибутковим та фінансово незалежним навіть в умовах нестабільності ринку або кризових явищ.
Організаційно-управлінська безпека	стан системи управління та організаційної структури підприємства, який забезпечує її стійкість, ефективність, гнучкість і здатність оперативно та адекватно реагувати на внутрішні та зовнішні загрози, гарантуючи досягнення стратегічних цілей та безперервність бізнес-процесів. По суті, це безпека процесів прийняття рішень, комунікацій та внутрішніх правил, що забезпечують злагоджену роботу всього механізму підприємства.
Силова безпека	стан захищеності його функціонування, матеріальних та нематеріальних активів, персоналу та керівництва від протиправних фізичних посягань, а також від насильницьких методів впливу, шантажу чи примусу з боку зовнішніх чи внутрішніх кримінальних, конкурентних або рейдерських структур. Іншими словами, це здатність підприємства фізично захистити себе та свою діяльність.
Екологічна безпека	Екологічна безпека підприємства — це стан захищеності його функціонування, майнового комплексу та фінансових інтересів від ризиків, пов'язаних із негативним впливом на навколишнє середовище, а також від загроз, що виникають через невідповідність діяльності підприємства національному та міжнародному екологічному законодавству та стандартам. По суті, це здатність підприємства забезпечувати екологічну відповідальність, мінімізувати шкоду природі та уникати фінансових санкцій, пов'язаних із забрудненням.
Політико-правова безпека	стан захищеності функціонування, діяльності та економічних інтересів підприємства від загроз, що виникають внаслідок нестабільності, непередбачуваності або невідповідності політичного курсу, законодавчої бази та правозастосовної практики держави. Іншими словами, це здатність підприємства забезпечити свою законність та легітимність у всіх аспектах діяльності, а також мінімізувати ризики, пов'язані з політичним та правовим середовищем.

Джерело: систематизовано автором на основі [16, 17, 18].

Таблиця 3. Основні загрози елементам економічної безпеки підприємства під час війни

Елемент	Основні загрози
Інформаційна безпека	Технологічні та кіберзагрози (Програми-вимагачі (Ransomware), фішинг та Соціальна інженерія, шкідливе програмне забезпечення (Malware), DDoS-атаки (Distributed Denial of Service), Атаки типу «Людина посередині» (Man-in-the-Middle)? Загрози, пов'язані з «Людським фактором» (зловживання доступом (Витік інформації), недотримання політики безпеки, зловживання правами доступу, недостатня обізнаність); Загрози, пов'язані з обладнанням та інфраструктурою (відмова обладнання, загрози інфраструктурі та пошкодження обладнання через масовані атаки, тимчасова зупинка роботи обладнання через відключення електроенергії, відсутність резервного копіювання (Backup). Інформаційно-психологічні загрози (дезінформація та Пропаганда, маніпуляція суспільною свідомістю, репутаційні ризики).
Техніко-технологічна безпека	Фізичні та прямі техногенні загрози (руйнування виробничих потужностей: прямі влучання, втрата критичної інфраструктури; техногенні катастрофи: аварії на небезпечних об'єктах, забруднення території). Операційні та технологічні збої (нестача ресурсів та логістичні проблеми: дефіцит енергоносіїв, порушення ланцюгів постачання; збої в обслуговуванні та ремонті: нестача кадрів, відсутність запчастин; кібератаки, спрямовані на системи промислової автоматизації (SCADA, PLC)). Економіко-технологічні загрози (деіндустріалізація, зниження інноваційної активності).
Кадрова та інтелектуальна безпека	Кадрові загрози: втрата людського капіталу (мобілізація та евакуація: втрата критичних фахівців, зростання плинності кадрів; зниження продуктивності та вигорання: психологічна втома, проблеми з балансом «робота – життя»; внутрішні ризики: підвищення ризику зловживань, слабка інтеграція нових співробітників). Загрози інтелектуальній власності (витік та компрометація комерційної таємниці: «ефект від'їзду», промислове шпигунство; втрата технічної документації: фізичне знищення, проблеми з реєстрацією та захистом; репутаційні втрати бренду: використання бренду ворогом, дискредитація).
Фінансова безпека	Загрози грошовим потокам та ліквідності (касові розриви та нестача ліквідності: нерегулярність надходжень, проблеми з кредитуванням та борговими зобов'язаннями: обмеження доступу до капіталу, необхідність реструктуризації; валютні ризики та Інфляція: нестабільність курсу, висока інфляція). Внутрішні та регуляторні загрози (фінансове шахрайство та розкрадання: ослаблення внутрішнього контролю, кібератаки на фінанси; податкові та регуляторні ризики: несвоєчасна звітність, зміна законодавства).
Організаційно-управлінська безпека	Загрози структурі та керівництву (втрата ключового керівництва: фізична безпека, відсутність плану заміщення; децентралізація та розрив комунікацій: неможливість централізованого управління, проблеми з документацією; конфлікт інтересів та пріоритетів). Загрози процесам управління (порушення регламентів та внутрішніх політик: «ручне управління», відсутність актуалізації; слабкість внутрішнього контролю: ослаблення аудиту, «аварійне» використання ресурсів). Загрози корпоративній культурі та репутації (Руйнування Корпоративної Культури: дезінтеграція колективу, психологічна напруга; репутаційні втрати: звинувачення в неетичній поведінці, неефективна комунікація).
Силова безпека	Прямі воєнні та фізичні загрози (руйнування та пошкодження інфраструктури: обстріли та авіаудари, втрата засобів захисту; загрози персоналу: безпека для життя та здоров'я, замінування та вибухонебезпечні предмети; мародерство та незаконне заволодіння). Організаційні та кримінальні загрози (послаблення охоронного режиму: дефіцит кваліфікованої охорони, проблеми з поліцейським реагуванням; рейдерство та зловживання: спроби захоплення, зловживання з боку контролюючих органів; незаконне втручання військових: реквізиція, несанкціоноване використання території).
Екологічна безпека	Прямі воєнні екологічні загрози (забруднення хімічне або важкими металами Ґрунтів і водойм; шкідливі викиди в атмосферу, радіаційна безпека). Техногенні екологічні загрози (аварії на небезпечних об'єктах, порушення системи утилізації відходів, недотримання екологічного контролю). Організаційні та юридичні загрози (втрата документації, зміна регуляторного поля, проблеми з оцінкою збитків).
Політико-правова безпека	Загрози змін у регулюванні та державне втручання (реквізиція та примусове відчуження майна, трудова повинність та мобілізація, різка зміна законодавства). Загрози взаємовідносин з контрагентами та судова система (форс-мажор та розрив контрактів, параліч або сповільнення судової системи). Загрози зовнішньої політики та санкцій (ризик міжнародних санкцій, загроза націоналізації, політичний тиск).

Джерело: розробка автора.

Фінансова безпека — здатність фінансової системи витримувати шоки та дисбаланси, забезпечуючи стабільний соціально-економічний розвиток. Вона є запорукою цілісності та єдності держави [14].

Переходячи до економічної безпеки підприємства, необхідно зазначити, що вона є важливим еле-

ментом у забезпеченні економічної безпеки держави. Цей зв'язок можна охарактеризувати наступним чином (рис. 2).

Економічна безпека держави — це агрегований стан стійкості всіх її економічних суб'єктів. Неспроможність, неплатоспроможність або зупинка значної кількості

підприємств призводить до ланцюгового ефекту, руйнуючи цілі галузі, створюючи соціальну напругу та підтримуючи фінансові основи держави. Таким чином, безпека кожної економічної одиниці є складовою, з якої будується економічна безпека всієї країни.

Отже, економічна безпека підприємства — це комплексна характеристика його як відкритої системи, що відображає рівень захищеності всіх видів його потенціалу. Вона забезпечує стабільність функціонування та ефективний розвиток підприємства шляхом нейтралізації внутрішніх і зовнішніх загроз завдяки цілеспрямованому управлінському впливу керівництва [15].

Складовими елементами механізму забезпечення економічної безпеки підприємства виступають: інформаційна, техніко-технологічна, кадрова та інтелектуальна, фінансова, організаційно-управлінська, силова, екологічна та політико-правова безпеки (рис. 3).

Як видно з рис. 3, механізм забезпечення економічної безпеки підприємства — це набір взаємозалежних елементів, що в позитивній результативній сукупності дозволяють компанії ефективно функціонувати, розвиватись та нарощувати конкурентоспроможність на своєму цільовому ринку. Більш детально кожен елемент описано в табл. 2.

Однак, необхідно зазначити, що військовий стан значно впливає на механізм забезпечення економічної безпеки підприємства в цілому та на кожен його елемент окремо. Детальний опис ризиків представлено в табл. 3.

З вищенаведеного можна зробити висновок, що військова ситуація значно ускладнює результативність кожного елемента механізму забезпечення економічної безпеки підприємства, додаючи безліч непередбачуваних ризиків, які часто можуть бути непередбачуваними та потребувати першочергового вирішення, посуваючи на другий план заходи, які сприяють ефективному розвитку.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Підводячи підсумок, можна зробити наступні висновки: економічна безпека є багатогранною категорією, яка має складні взаємозалежні елементи та механізм забезпечення. Визначено, що економічна безпека держави напряму пов'язана із економічною безпекою підприємства, доказом чого слугує розроблена модель взаємозв'язку економічної безпеки держави та економічної безпеки підприємства. Зазначено, що механізм забезпечення економічної безпеки підприємства є сукупністю інформаційної, техніко-технологічної, кадрової та інтелектуальної, фінансової, організаційно-управлінської, силової, екологічної та політико-правової безпеки. Доведено, що війна вносить ряд додаткових викликів безпеці та запропоновано основні загрози за кожним елементом економічної безпеки підприємства під час війни.

Перспективами подальших досліджень може стати розробка заходів щодо забезпечення захисту елементів економічної безпеки підприємства під час загроз, викликаних військовою ситуацією.

Література:

- Черевко І., Фляк Ю. Економічна безпека: сутність, значення і детермінанти. *Аграрна економіка*, 2024, Т. 17, № 1. URL: http://agrarianeconomy.inau.edu.ua/images/docs/ae_2024_17_1/AE-17_1_1.pdf
- Смирна К. В. Теоретико-методичні засади механізмів формування та реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід* № 7/2024. С. 231—236.
- Лопатка К. А., Шаранова Ю. Г. Економічна безпека як економічна категорія: огляд наукових публікацій. *Економічний простір* № 148, 2019. С. 5—18 URL: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/147>
- Молдован О.О. Економічна безпека держави як базове поняття екосистеми: у пошуках універсальної дефініції. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. Том 32 (71). № 4, 2021. С. 6—12* URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/32_71_4/4.pdf
- Корчинський І. О., Мельник С. І. Основні загрози економічній безпеці держави в сучасних умовах розвитку. *Ефективна економіка* № 10. 2019. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/81.pdf
- Заїка О. О. Зовнішньоторговельна безпека регіону та її місце в системі національної безпеки. *Економіка та суспільство. Випуск № 60 / 2024.* URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3621/3551>
- Подрез-Ряполова І. В. Інвестиційно-інноваційна безпека як основна із складових економічної безпеки: ключові стратегічні орієнтири забезпечення. *Економічна безпека: міжнародний і національний рівень: зб. наук. пр. за матеріалами II-ї науково-практичної конференції, 21 квітня 2023 року.* — Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2023. С. 60—65. URL: <https://openarchive.nure.ua/entities/publication/adc2044b-2cbd-477a-ad84-b7ce5a6769b9>
- Кишакевич Б. Ю., Лепак Т. А. Макроекономічна безпека: концептуальні основи та інструменти оцінки рівня загроз. *Ефективна економіка. № 6. 2025.* URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6749/6847>
- Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року "Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року": Указ Президента України № 347/2021 від 11.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>
- Новик І. І. Демографічна безпека як стан захищеності держави, суспільства від демографічних загроз. *Ефективна економіка. № 6. 2023.* URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1725/1738>
- Що таке енергетична безпека і чому це надважливо для України? USAID ПЕБ. 11.01.2022. URL: <https://surl.li/nbqrpq>
- Про основи продовольчої безпеки України: Проект Закону України від 08.04.2011 № 8370. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI00A?an=3>
- Линдюк С. Теоретичні інтерпретації концепту "соціальна безпека" в українському науковому дискурсі. *Науковий вісник: Державне управління. № 1 (11). 2022.*

C. 92—113. URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/217/234>

14. Тітенко З. М. Теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки держави. Економіка та суспільство. Випуск № 63 / 2024. URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/217/234>

15. Недобой С. Ю. Сутність поняття економічної безпеки. Економіка та суспільство. Випуск № 67 / 2024.

16. Зайченко К. С., Діма Н. І. Економічна безпека підприємства: сутність та роль. Ефективна економіка. № 5. 2021. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/92.pdf

17. Панченко В. А. Основні елементи системи економічної безпеки підприємства. Ефективна економіка № 3. 2018. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/74.pdf

18. Ареф'єва О. В., Ковальчук А. М. Забезпечення економічної безпеки підприємства через мотивацію персоналу до стратегічних змін. Проблеми економіки № 4 (46), 2020. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-4_0-pages-126_133.pdf

References:

1. Cherevko, I. and Fliak, Yu. (2024), "Economic security: essence, meaning and determinants", *Ahrarna ekonomika*, vol. 17, pp. 1, available at: http://agraria-nconomy.lnau.edu.ua/images/docs/ae_2024_17_1/AE-17_1_1.pdf (Accessed 25 Oct 2025).

2. Smyrna, K.V. (2024), "Theoretical and methodological basis of the mechanisms of formation and implementation of state policy in the sphere of providing economic security", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 7, pp. 231—236.

3. Lopatka, K.A. and Sharanova, Yu.H. (2019), "Economic security as an economic category: a review of scientific publications", *Ekonomichnyj prostir*, vol. 148, pp. 5—18, available at: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/147> (Accessed 25 Oct 2025).

4. Moldovan, O.O. (2021), "Economic security of the state as a basic concept of the eco-state: in search of a universal definition", *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: Ekonomika i upravlinnia*, vol. 32 (71), no. 4, pp. 6—12, available at: https://www.econ.vernads-kyjournals.in.ua/journals/2021/32_71_4/4.pdf (Accessed 25 Oct 2025).

5. Korchynskyi, I.O. and Melnyk, S.I. (2019), "The main threats of the economic security of the state in modern development conditions", *Efektivna ekonomika*, vol. 10, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/81.pdf (Accessed 25 Oct 2025).

6. Zaika, O.O. (2024), "Foreign trade security of the region and its place in the system of national security", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 60, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3621/3551> (Accessed 25 Oct 2025).

7. Podrez-Riapolova, I.V. (2023), "Investment and innovation security as the main component of economic security: key strategic guidelines for ensuring", *Ekonomichna bezpeka: mizhnarodnyj i natsional'nyj riven': zb. nauk. pr. za materialamy II-i naukovo-praktychnoi*

konferentsii [Economic security: international and national level: collection of scientific works based on the materials of the II scientific and practical conference], NDI PZIR NAPrN Ukrainy, Kharkiv, Ukraine, pp. 60—65, available at: <https://openarchive.nure.ua/entities/publication/ad2044b-2cbd-477a-ad84-b7ce5a6769b9> (Accessed 25 Oct 2025).

8. Kyshakevych, B.Yu. and Lepak, T.A. (2025), "Macroeconomic stability: conceptual basis and tools for assessing the level of threats", *Efektivna ekonomika*, vol. 6, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6749/6847> (Accessed 25 Oct 2025).

9. President of Ukraine (2021), Decree "On the Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of 11 August 2021 'On the Economic Security Strategy of Ukraine for the Period up to 2025'", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text> (Accessed 25 Oct 2025).

10. Novyk, I.I. (2023), "Demographic security as a state of protection of the state and society from demographic threats", *Efektivna ekonomika*, vol. 6, available at: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1725/1738> (Accessed 25 Oct 2025).

11. USAID (2022), "What is energy security and why is it extremely important for Ukraine?", available at: <https://surl.li/nbqrpq> (Accessed 25 Oct 2025).

12. Liga 360 (2011), Draft Law "On the basics of food security of Ukraine", available at: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI00A?an=3> (Accessed 25 Oct 2025).

13. Lyndiuk, S. (2022), "Theoretical interpretations of the concept of "social security" in the ukrainian scientific discourse", *Naukovyj visnyk: Derzhavne upravlinnia*, vol. 1 (11), pp. 92—113, available at: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/217/234> (Accessed 25 Oct 2025).

14. Titenko, Z.M. (2024), "Theoretical principles of ensuring the financial security of the state", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 63, available at: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/217/234> (Accessed 25 Oct 2025).

15. Nedoboj, S.Yu. (2024), "The essence of the concept of economic security", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 67.

16. Zaichenko, K. and Dima, N. (2021), "Economic security of the enterprise: essence and role", *Efektivna ekonomika*, vol. 5, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/92.pdf (Accessed 25 Oct 2025).

17. Panchenko, V.A. (2018), "The main elements of the system of economic security of the enterprise", *Efektivna ekonomika*, vol. 3, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/74.pdf (Accessed 25 Oct 2025).

18. Aref'ieva, O.V. and Koval'chuk, A.M. (2020), "Ensuring the economic security of an enterprise through motivation of personnel for strategic changes", *Problemy ekonomiky*, vol. 4 (46), available at: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-4_0-pages-126_133.pdf (Accessed 25 Oct 2025).

Стаття надійшла до редакції 10.11.2025 р.